

Goederenrecht in de Europese Unie

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R., & Bartels, S. (1994). Goederenrecht in de Europese Unie. *Ars Aequi*, 43(5), 321-330.

Document status and date:

Published: 01/01/1994

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Goederenrecht in de Europese Unie

Gerard-René de Groot en Steven Bartels

De goederenrechtelijke stelsels van de Lid-Staten van de Europese Unie vertonen aanzienlijke onderlinge verschillen. Dit kan het vrije verkeer van goederen, diensten en kapitaal nadelig beïnvloeden. Daarom is op onderdelen communautair optreden geboden. In deze bijdrage wordt een drietal goederenrechtelijke onderwerpen belicht die mogelijk zullen worden geraakt door Europese regelgeving: zekerheidsrechten, genotsrechten, alsmede bescherming van derden te goeder trouw en verkrijgende verjaring. Alvorens echter tot normstelling over te gaan, dient zorgvuldig rechtsvergelijkend onderzoek te worden verricht.

1 Inleiding

Met het oog op het scheppen van een gemeenschappelijke markt binnen Europa worden steeds grotere gedeelten van het recht van de Lid-Staten van de Europese Unie door verordeningen geünificeerd of door richtlijnen geharmoniseerd. Binnen het privaatrecht was de Europese Gemeenschap aanvankelijk vooral op het gebied van het handels- en ondernemingsrecht zeer actief, getuige de vele vennootschapsrichtlijnen.¹ Steeds sterker ondergaat echter ook het overige vermogensrecht invloed van EG-regelgeving.² Vermeld zij bijvoorbeeld de richtlijn produktaansprakelijkheid³ en de richtlijn betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten.⁴ Deze activiteiten van de EG spelen zich af op het gebied van het verbintenissenrecht, dat met het oog op de realisatie van een vrij verkeer van goederen, diensten en kapitaal binnen de Europese Unie grote relevantie heeft. Het is uitermate waarschijnlijk, dat in de naaste toekomst nog meer pogingen tot harmonisatie of zelfs

unificatie van dit gedeelte van het vermogensrecht zullen worden ondernomen. Semi-particuliere initiatieven om te komen tot een ontwerp voor een uniform Europees contractenrecht⁵ onderstrepen deze tendens.

In het perspectief van de door de EG gegerandeerde grondvrijheden zullen echter in toenemende mate ook onderwerpen uit andere privaatrechtelijke deelgebieden door Europese ontwikkelingen worden geraakt. Ons lijkt het bijvoorbeeld onwaarschijnlijk dat gebieden als het personen-, familie- en erfrecht geheel buiten schot van regelgeving van de EG blijven.⁶ De steeds groter wordende mobiliteit van Europese burgers (vrij verkeer van personen) bewerkstelligt immers, dat de verschillen tussen de diverse rechtssystemen op deze rechtsgebieden steeds sterker gaan irriteren. Die irritatie kan de mobiliteit nadelig beïnvloeden. De door verdragen dikwijls geuniformeerde regels van internationaal privaatrecht bieden in dat verband weinig soelaas. De daarin vaak voorkomende regel dat bij de woonplaats van betrokkenen moet worden

1 Voor een overzicht zie F. de Ly, *Europese Gemeenschap en Privaatrecht*, oratie Rotterdam, Tjeenk Willink, Zwolle 1993, pp. 7-9.

2 Zie o.m. P.-C. Müller-Graf, *Gemeinsames Privatrecht in der Europäischen Gemeinschaft*, Nomos, Baden-Baden 1993, i.h.b. pp. 18-25; F. de Ly, a.w.; E.H. Hondius/L.A.D. Keus, *Naar een Europees Burgerlijk recht/Europees Privaatrecht; een bonte lappendeken*, Preadviczen uitgebracht voor de Vereniging voor Burgerlijk Recht en de Nederlandse Vereniging voor Europees Recht, Vermande, Lelystad 1993.

3 Richtlijn van de Raad van 25 juli 1985 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der Lid-Staten inzake de aansprakelijkheid voor produkten met gebreken (85/374/EEG), *Pb EG* 1985, L 210/29. Vgl. L. Dommering-van Rongen, *Produktaansprakelijkheid; een nieuwe Europese privaatrechtelijke regeling vergeleken met de*

produktaansprakelijkheid in de VS, Diss. Utrecht, Kluwer, Deventer 1991.

4 Richtlijn van de Raad van 5 april 1993 (93/13/EEG), *Pb EG* 1993, L 95/29. Daarover: E.H. Hondius, *Naar een Europees contractenrecht: de richtlijn oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten*, *NTBR* 1993, pp. 108-112.

5 Er zij met name gewezen op de op initiatief van Ole Lando tot stand gekomen *Commission for European Contract Law*; Verder: A.S. Hartkamp e.a. (red.), *Towards a European Civil Code*, Ars Aequi Libri, Nijmegen 1994.

6 Vgl. overigens ook de conclusies van Alfred Rieg, *L'harmonisation européenne du droit de la famille: mythe ou réalité*, in: *Conflits et harmonisation; Melanges en l'honneur d'Alfred E. von Overbeck*, Fribourg 1990, pp. 498-499; anders kennelijk Erik Jayme, *Ein Internationales Privatrecht für Europa*, *Heidelberger Forum Band 70*, Heidelberg 1991, pp. 8-9.

aangeknoopt in plaats van bij de nationaliteit, werpt in deze context soms zelfs olie op het vuur der irritatie. Door gebruik te maken van het recht op vrij verkeer verandert de woonplaats en daardoor dikwijls het toepasselijke recht.^{7,8}

Ook op het gebied van het goederenrecht leek aanvankelijk weinig reden tot unificatie- en harmonisatiepogingen te bestaan.⁹ Op goederenrechtelijke vragen wordt immers in beginsel in vrijwel alle staten de *lex rei sitae* toegepast.¹⁰ Deze regel lijkt op het eerste gezicht (zeker wat betreft onroerende zaken) weinig moeilijkheden te kunnen veroorzaken en het internationale verkeer nauwelijks nadelig te kunnen beïnvloeden. Langzamerhand is men echter gaan inzien, dat desondanks ook verschillen tussen goederenrechtelijke regelingen in de Lid-Statens van de Europese Unie op vele punten raakpunten met het vrij verkeer van goederen, kapitaal en diensten hebben, zodat een gedeeltelijke harmonisatie wellicht toch wenselijk is.

De vraag mag trouwens worden gesteld, of we niet veel te ver gaan met het eenmaken van het recht binnen de Europese Unie. Hoe terecht deze vraag ook wordt opgeworpen, op deze plaats is de beantwoording ervan niet noodzakelijk. Van belang is hier, dat we kunnen vaststellen, dat de regelgeving van de Europese Unie steeds meer rechtsgebieden gaat bestrijken.

Wanneer wordt gediscussieerd over de vraag, of voor een bepaald onderwerp wellicht unificatie of harmonisatie moet worden overwogen, geldt dat voor elke discussie over die onderwerpen *tenminste* rechtsvergelijkende informatie over de regelingen in de landen van de Europese Unie grote relevantie heeft.¹¹ Rechtsvergelijkende studies met betrekking tot die onderwer-

pen verdienen grote prioriteit. Uit die studies zou kunnen blijken, dat bepaalde verschillen voor de door het EG-verdrag gegarandeerde vrijheden inderdaad zo frustrerend zijn, dat harmonisatie geïndiceerd is of zelfs unificatie geboden is, wil men de gemeenschappelijke markt werkelijk gestalte geven. In die studies zouden dan tevens suggesties kunnen worden gedaan, hoe ver zou moeten worden gegaan met die unificatie, respectievelijk harmonisatie en in welke richting die inhoudelijk zou moeten gaan. Uit die studies zou echter ook kunnen blijken, dat bepaalde verschillen overdreven worden, of dat gesignaleerde verschillen voor het grensoverschrijdende handelsverkeer niet echt frustrerend zijn. Een beslissing om al dan niet tot regelstelling over te gaan kan dan beter overwogen worden. Rechtsvergelijking kan zo een belangrijke bijdrage leveren aan de onderbouwing van Europese wetgeving.

In dit opstel willen we bij wijze van illustratie enkele goederenrechtelijke onderwerpen de revue laten passeren ten aanzien van welke de vraag naar de noodzaak van unificatie of harmonisatie in het perspectief van de door de EG gegarandeerde vrijheden kan worden opgeworpen.

2 Zekerheden

Een handelende samenleving heeft behoefte aan grensoverschrijdende kredietverlening. Het zijn meestal banken die voor deze kredietverlening zorgdragen. Echter, zonder zekerheidsrechten zullen banken niet of nauwelijks bereid zijn tot het verstrekken van kredieten. Dit geldt ook — en misschien wel in bijzondere mate — indien aan in het buitenland gevestigde personen of on-

7 Het verdrag van 1-8-1989 inzake het toepasselijke recht op nalatenschappen vormt in dit verband een goede illustratie: als een Italiaanse migrant in België gaat werken, daar een Spaanse migrant huwt, na tien jaar in Nederland gaat wonen en werken, na weer vijftien jaar naar Duitsland gaat verhuizen en zijn oude dag in Italië gaat doorbrengen, zijn in beginsel achtereenvolgens Italiaans, Belgisch, Nederlands, Duits en weer Italiaans recht van toepassing op de vraag hoe zijn nalatenschap vererft. Gaat zijn weduwe vervolgens naar Spanje, dan wordt op haar nalatenschap na verloop van tijd weer Spaans recht van toepassing.

8 In een opvallende beslissing heeft het Europese Hof van Justitie zich overigens in het afgelopen jaar voor het eerst op het gebied van het personenrecht gewaagd. Vgl. G.R. de Groot, Europees recht en namenrecht, *Het Personeel Statuut* 1993, nr. 10, pp. 5-9.

9 De vraag in hoeverre art. 222 EG-Verdrag (het Verdrag

laat de regeling van het eigendomsrecht in de Lid-Statens onverlet) een beperking inhoudt ten aanzien van de eenmakingsbevoegdheid, zullen wij niet behandelen. Op de door ons genoemde gebieden vormt de bepaling o.i. geen belemmering, hoewel met betrekking tot de genotsrechten coördinatie van het nationale beleid meer voor de hand ligt dan het tot stand brengen van een gemeenschappelijk beleid.

10 Dat wil zeggen dat goederenrechtelijke vragen in beginsel telkens aan de hand van de wet van het land waar het goed zich bevindt, worden beantwoord. Zie: L. Strikwerda, *Inleiding tot het Nederlandse Internationaal Privaatrecht*, Wolters-Noordhoff, Groningen 1992, pp. 164-169.

11 Hierbij dient nog te worden opgemerkt dat het tevens nuttig kan zijn ook rechtsstelsels van niet-Lid-Statens te bestuderen, indien deze bijvoorbeeld ten aanzien van een bepaald onderwerp trendzettend lijken te zijn.

dernemingen krediet wordt verleend.¹²

Hoe groot is nu de bereidheid van banken om krediet te verlenen op basis van in het buitenland gelegen zekerheden? Banken blijken met het accepteren daarvan vaak te aarzelen en prefereren zekerheden in hun eigen land. De waarde hiervan kunnen ze immers goed inschatten, terwijl het aanvaarden van buitenlandse zekerheden tot op zekere hoogte een sprong in het duister is: de juridische structuur van het buitenlandse zekerheidsrecht is niet in alle details bekend, de grenzen van het recht waarop het rust evenmin, de exacte verhouding van het aangeboden zekerheidsrecht ten opzichte van eventuele andere rechten in faillissement kan moeilijk worden overzien en voor praktische problemen bij een eventuele executie schrikt men eveneens terug. Het zal duidelijk zijn, dat al deze aarzelingen de internationale concurrentie bij grensoverschrijdende kredietverleningsfaciliteiten niet bevordert. De meeste debiteuren zullen immers niet in staat zijn om al naar gelang de wensen van potentiële geldschieterende banken zekerheden in het ene of het andere land aan te bieden. Wil iemand geld lenen, dan blijft hij derhalve in beginsel aangewezen op de banken van het land waarin hij zekerheidsrechten kan aanbieden. Een doorsnee consument, die bijvoorbeeld de aanschaf van een huis via hypothecair krediet wil financieren, kan derhalve niet optimaal profiteren van de in de diverse Lid-Staten van de Europese Unie soms zeer uiteenlopende rentepercentages voor een dergelijk krediet.¹³

In het perspectief van het voorgaande kunnen we vaststellen, dat er behoefte bestaat aan een harmonisatie van zekerheidsrechten.¹⁴ De eerste serieuze poging tot liberalisering van het hypothecair krediet op Europees niveau dateert van 1985. In een ontwerp-richtlijn¹⁵ werd getracht regels te geven omtrent het vrij verrichten van diensten op het terrein van het hypothecair krediet. Dit ontwerp bleek echter veel te ver te gaan. Met talrijke verschillen tussen de Lid-Staten op goederenrechtelijk gebied, zoals diverse onroerend-goedstelsels en het feit dat diverse landen voorrechten kennen die boven hypotheek gaan, bleek in onvoldoende mate rekening te zijn gehouden.¹⁶ Het ontwerp werd daarom in 1987 gewijzigd.¹⁷ Maar ook dit voorstel haalt de eindstreep niet. Enkele — niet goederenrechtelijke — elementen van de voorgestelde hypotheek-richtlijn zijn echter inmiddels overgenomen in de tweede richtlijn tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende toegang tot en de uitoefening van de werkzaamheden van kredietinstellingen.¹⁸

Op de wens om te komen tot een Europese markt voor hypothecair grensoverschrijdend krediet voor de financiering van de onroerende zaak werd ook al ingespeeld door de *Union Internationale du Notariat Latin*, getuige de door de EG-sectie van de Union ondernomen initiatieven om te komen tot een zogenaamde Eurohypotheek.¹⁹ Het door de Union ontwikkelde voorstel is op uitgebreid rechtsvergelijkend on-

12 Ter vergemakkelijking van de daadwerkelijke uitoefening van de vrijheid van financiële dienstverlening door kredietinstellingen is door de Raad van de EG de richtlijn van 12 december 1977 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toegang tot en de uitoefening van de werkzaamheden van kredietinstellingen vastgesteld (*Pb EG*, L 322). Een tweede richtlijn van de Raad tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toegang tot en de uitoefening van de werkzaamheden van kredietinstellingen, alsmede tot wijziging van de richtlijn van 12 december 1977 werd vastgesteld op 15 december 1989 (*Pb EG*, L 386).

13 Vgl. A.A. van Velten, *Hypotheek en Europese Gemeenschap*, *WPNR* 1991, p. 242 (alsmede dezelfde, *Hypotheek, krediet hypotheek, eurohypotheek: zekerheden en onzekerheden in nieuw en toekomstig recht*, in: *(On)zekerheid en nieuw recht*, *Ars Notariatus LV*, Kluer, Deventer 1992, p. 23) met verwijzing naar Jane Welch, *A common market for mortgage credit*, *CML Rev.* 1986, p. 177.

14 A.A. van Velten, *WPNR* 1991, p. 241 (alsmede *Ars Notariatus LV*, 1992, p. 22) wijst er in dit verband op, dat al in 1966 in een rapport van een door de EG-commissie

ingestelde werkgroep onder voorzitterschap van prof. Claudio Segré inzake de instelling van een Europese kapitaalmarkt wordt voorgesteld om het hypotheekrecht te harmoniseren.

15 Voorstel voor een richtlijn van de Raad inzake de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten op het gebied van het hypothecair krediet (COM (84) 730 def.; ingediend door de Commissie bij de Raad op 4 februari 1985), *Pb EG* 1985, C 42/4.

16 A.A. van Velten, *WPNR* 1991, p. 242.

17 Gewijzigd voorstel voor een richtlijn van de Raad inzake de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten op het gebied van het hypothecair krediet (COM (87) 255 def., door de Commissie voorgesteld op 27 mei 1987), *Pb EG* 1987, C 161/4.

18 *Pb EG* 1989, L 386/1. Zie ook T. Eilmansberger, *Die Liberalisering des Hypothekarkredits in der EWG*, *EuZW* 1991, pp. 691-698.

19 Zie daarover onder meer J.B. Vegter, *Over het rechtskarakter van de Eurohypotheek*, *WPNR* 1993, pp. 55-58; A.A. van Velten, *Ars Notariatus* 1992, pp. 9-29; A.A. van Velten, *WPNR* 1991, pp. 241-246; A.A. van Velten, *Besprekingen van de diss. van Stöcker en het rapport van Wehrens en Gresser*, *WPNR* 1993, pp. 53-

derzoek gebaseerd.²⁰ Het uitgangspunt van het voorstel om te komen tot een Eurohypotheek is dat het mogelijk moet zijn om, nadat volgens het recht geldend voor het land van ligging van de onroerende zaak daarop een hypotheek is gevestigd, overal in de Europese Unie geld op te nemen, waarbij die onroerende zaak als zekerheid dient. Het is derhalve nodig om het accessoire karakter van de hypotheek te doorbreken. In het recente rapport *Die Eurohypotheek/L'Eurohypothèque* is een voorstel voor een constructie gedaan, die aansluit bij de niet-accessoire Zwitserse *Schuldbrief* (artikel 855 ZGB). De voorgestelde Eurohypotheek zou bij verordening moeten worden ingevoerd en kan als volgt worden gedefinieerd:

'(...) ein Grundpfandrecht, das vom Bestand einer konkreten persönlichen Forderung unabhängig ist; da mit der Bestellung der Eurohypotheek gleichzeitig ein abstraktes Schuldversprechen abgegeben wird, gestattet sie im Ernstfall den Zugriff sowohl auf das belastete Grundstück (Sachhaftung) als auch auf das persönliche Vermögen des Schuldners (persönliche Haftung).'²¹

De meeste Lid-Statens kennen een streng accessoire hypotheek, hetgeen inhoudt dat het bestaan ervan afhankelijk is van het bestaan van een bepaalde vordering. Dit gold aanvankelijk ook voor Nederland. Aangetekend zij echter, dat reeds onder het oude burgerlijk wetboek de krediet hypotheek ontstond. Bij de vestiging van een dergelijke hypotheek verleent de hypotheekgever aan de hypotheekhouder zekerheid voor zowel een bestaande als een toekomstige schuld. Onder het nieuwe BW is de krediet hypotheek in artikel 3:231 'zeker gesteld'.

Een belangrijke reden voor de invoering van een niet-accessoire Eurohypotheek is de gemakkelijke verhandelbaarheid ervan.²² Zowel in Duitsland als in Zwitserland kent men een florende niet-accessoire hypotheekvorm, respectievelijk de *Briefgrundschuld* en de *Schuldbrief*. Er is gekozen voor aansluiting bij de Zwitserse variant, omdat deze, gezien het waardepapierkarakter,

de mobiliteit van het kapitaalverkeer beter bevordert.

Kort geschetst ziet de *Schuldbrief* er als volgt uit. De hypotheek ontstaat door inschrijving ervan in het onroerend-goedregister (*Grundbuch*). Daarbij wordt een certificaat afgegeven (*Schuldbrief*), dat een waardepapierkarakter heeft. De uitoefening van het vorderingsrecht is gekoppeld aan het bezit van de *Schuldbrief*; deze laatste vormt, ingeval de schuldenaar niet aan zijn verplichtingen voldoet, een executoriale titel. Voor overdracht van de vordering/hypotheek is overgave van het waardepapier nodig. Inschrijving hiervan in het *Grundbuch* is niet vereist. Wordt de schuld door de eigenaar van de zaak voldaan, dan verkrijgt hij daarmee een hypotheek op zijn eigen zaak en een vordering op zichzelf.²³

In Nederland is een certificaat als de *Schuldbrief* onbekend.²⁴ Dat betekent overigens niet dat ons hypotheekrecht direct wijziging zou behoeven wanneer de Eurohypotheek gerealiseerd zou worden. De voorgestelde Eurohypotheek draagt namelijk een fakultatief karakter. Mocht het project gerealiseerd worden, dan is daarmee de eerste supranationale goederenrechtelijke rechtsfiguur geschapen. Het is aan de markt om te bepalen of de nieuwe vorm veelvuldig toepassing gaat vinden en eventueel de bestaande constructies verdringt.

Men beseft trouwens, dat de voorgestelde Eurohypotheek niet slechts voordelen geeft bij grensoverschrijdende krediettransacties. Ook voor binnen de landsgrenzen blijvende transacties zijn voordelen te signaleren. Zo zit de debiteur bij een krediet hypotheek vast aan de kredietvoorwaarden van de bank ten gunste van welke de krediet hypotheek is gevestigd. Bij een niet-accessoire Eurohypotheek is zulks niet het geval. De kredietvoorwaarden van diverse bancaire instellingen kunnen tegen elkaar worden afgewogen op het ogenblik dat de debiteur het geld daadwerkelijk nodig heeft. Verder kan een debiteur die reeds een Eurohypotheek heeft gevestigd, maar deze nog niet als 'onderpand' heeft ge-

55; P. Vlas, Over hypotheek op in het buitenland gelegen onroerend goed, in: *85 jaar Nederlandse Vereniging van Hypotheekbanken*, A.A. van Velten e.a. (red), Kluwer, Deventer 1991, 266 p.; H.G. Wehrens, Die toekomstige Eurohypotheek, in: *85 jaar Nederlandse Vereniging van Hypotheekbanken*, A.A. van Velten e.a. (red), Kluwer, Deventer 1991.

20 H.G. Wehrens, Der schweizer Schuldbrief und die deutsche Briefgrundschuld; Ein Rechtsvergleichung als Basis für eine zukünftige Eurohypotheek, *Österreichische*

Notarzeitung 1988, pp. 181-191; O.M. Stöcker, *Die 'Eurohypotheek'*, Duncker & Humblot, Berlin 1992; H.G. Wehrens, E. Gresser, *L'Eurohypothèque/Die Eurohypotheek*, uitgegeven door de Stichting tot bevordering der notariële wetenschap, Amsterdam 1992.

21 H.G. Wehrens/E. Gresser, a.w., deutsche Fassung, p. 10.

22 Uitgebreider: *Idem*, pp. 10-12.

23 Zie J.B. Vegter, t.a.p., p. 56 e.v.

24 Vgl. A.A. van Velten, *WPNR* 1991, p. 245.

bruikt, veel sneller reageren indien de rente na een aanvankelijke daling plotseling weer dreigt te gaan stijgen. Een lening kan dan nagenoeg op het laagste renteniveau worden afgesloten zonder dat vertragingen optreden vanwege het feit, dat nog via een veel bezette notaris een hypotheek moet worden gevestigd.

Het zal duidelijk zijn, dat de relatie tussen de gewenste vrije grensoverschrijdende kredietverleningsfaciliteiten en de wens naar harmonisatie van zekerheidsrechten zich niet slechts manifesteert met betrekking tot de hypotheek, maar eveneens met betrekking tot de zekerheidsrechten op roerende zaken en vorderingen.²⁵ In Nederland wordt als zekerheid voor kredietverlening door ondernemingen aan banken vaak een stil pandrecht op roerende zaken en vorderingen verleend. Ook in het buitenland zijn die goederen een belangrijk voorwerp voor zekerheidsrechten ten behoeve van kredietverlenende instanties. Opnieuw kunnen we echter constateren, dat de juridische structuur van die zekerheidsrechten in de diverse Lid-Staten van de Europese Unie verschilt en dat met name ook de verhouding van die zekerheidsrechten ten opzichte van eventuele andere rechten in faillissementen aanmerkelijke verschillen vertoont. Het Nederlandse stil pandrecht is trouwens in Europees verband een buitenbeentje.²⁶ Dit recht is dermate extravagant, dat het onwaarschijnlijk is dat een buitenlandse kredietverschaffende instelling met een Nederlands stil pandrecht als basis voor de kredietverlening genoegen zal nemen. Ook hier kunnen we derhalve weer een behoefte aan harmonisering van zekerheidsrechten signaleren, willen de grensoverschrijdende kredietverleningsfaciliteiten reëel gestalte kunnen krijgen. Waarschijnlijk is de behoefte aan harmonisatie met betrekking tot zekerheidsrechten op roerende zaken nog groter dan met betrekking tot hypotheekrechten. Roerende zaken kunnen immers over de grens worden gebracht, zodat een in het binnenland gevestigd zekerheidsrecht plotseling

in het buitenland moet worden gerealiseerd. Tal van problemen duiken dan op, waarover (potentiële) geldschieters allerminst enthousiast zullen worden. Juist bij in meer landen actieve ondernemingen kan het gemakkelijk gebeuren, dat voorwerpen waarop een zekerheidsrecht is verleend van het ene land naar het andere worden gebracht. Stel een onderneming die juwelierszaken in Aken, Maastricht en Luik exploiteert, wil aan een Nederlandse bank een stil pandrecht verlenen op juwelen die zich in Maastricht bevinden. De bank zal dan beseffen, dat echt exclusieve juwelen wellicht ook af en toe naar Aken of Maastricht zullen worden gebracht om daar aan potentiële kopers te worden getoond. Wat is tijdens zulke buitenlandse uitstapjes de waarde van het zekerheidsrecht?²⁷

Wat betreft zekerheidsrechten op vorderingen doen zich weer geheel andere problemen voor.²⁸ Welk recht beheerst precies de vraag of een vorderingsrecht vatbaar voor een zekerheidsrecht is? En welke rechten ontleent de rechthebbende aan zo'n zekerheidsrecht? Reeds naar Nederlands recht is de beantwoording van deze vragen soms doctoraalstof. Hetzelfde geldt voor andere rechtsstelsels, met dien verstande dat de 'goede' antwoorden van land tot land verschillen.

Indien we met betrekking tot het voorgaande even snel koffiedik kijken, komt het ons voor dat in de eenentwintigste eeuw door de Europese Unie een richtlijn wordt afgekondigd, waarin een Eurofiducia zowel voor roerende zaken als voor vorderingen wordt voorgeschreven.²⁹ Zoals bij richtlijnen gebruikelijk is, zullen de Lid-Staten bij de implementatie van die Eurofiducia tussen diverse opties mogen kiezen. Het is echter zeer onwaarschijnlijk dat het Nederlandse stil pandrecht in combinatie met het fiduciaverbod binnen de aan de nationale (lokale?) wetgevers toegestane speelruimte zal vallen.

Er bestaat een nauwe relatie tussen zekerheidsrechten en het faillissementsrecht. In alle Europese rechtstelsels heeft de hypotheek een

25 P.-C. Müller-Graff, *a.w.*, p. 23: 'Mit der binnenmarktlichen Wirtschaftsverflechtung ist freilich zu erwarten, daß sich ein Bedürfnis nach harmonisierten Regeln für Kreditsicherheiten, hierbei namentlich für Mobiliarsicherheiten, und für den gutgläubigen Fahrniswerb verstärkt'.

26 Vgl. H.W. Heyman, De reikwijdte van het fiducia-verbod. In het bijzonder in verband met leasing, *WPNR* 1994, pp. 13-14; J.T.A.M. van Mierlo, Bezitloze zekerheidsrechten op roerende goederen, Tegenovergestelde rechtsontwikkelingen in Nederland en Frankrijk,

WPNR 1993, pp. 107-111; J.B. Vegter, Een kleine rechtsvergelijking, *WPNR* 1993, pp. 612-613, 629-631.

27 Zie ook de door M.V. Polak, Zekerheidsrechten in het internationaal handelsverkeer, *WPNR* 1991, pp. 637-643 zo boeiend beschreven casus.

28 Vgl. over deze problematiek ondermeer R.I.V.F. Bertrams en H.L.E. Verhagen, Goederenrechtelijke aspecten van de internationale cessie en verpanding van vorderingen op naam, *WPNR* 1993, pp. 261-266.

29 Vgl. M. Wolf, Die deutsche Treuhand als Teil eines europäischen Treuhandrechts, *NTBR* 1993, pp. 185-195.

zeer hoge prioriteit in faillissement. De precieze plaats van het stille pandrecht/fiduciaire eigendom varieert evenwel. Het *Rangverhältnis* tussen de voorgestelde Eurohypotheek en de diverse nationale hypotheekvormen is volgens Wehrens nog een *offene Frage*.³⁰

Het is een zeer belangrijke vraag. Het welslagen van een Eurohypotheek en een Eurofiducia is afhankelijk van de mate waarin een geünificeerde rangorde van zekerheidsrechten kan worden gerealiseerd. Wanneer ingeval van faillissement niet op Unie-niveau, maar door de Lid-Staten afzonderlijk de rangorde van zekerheden, voorrechten en privileges wordt vastgesteld, dan dreigt de hele constructie alsnog in het water te vallen. De *lex rei sitae* kan er dan voor zorgen dat nationale zekerheden prioriteit krijgen boven de Europese zekerheden, waarmee de waarde van deze laatste in verschillende landen uiteen zou kunnen gaan lopen. Een — niet erg elegante, maar wellicht noodzakelijke — oplossing voor dit probleem ligt in een unificatie: de Euro-zekerheden kunnen in alle Lid-Staten super-preferent gemaakt worden. Daarmee zouden echter wel houders van bijvoorbeeld een retentierecht en een fiscaal bodemrecht (sterk) benadeeld worden. Bovendien vervalt daarmee in feite het fakultatieve karakter van de Eurohypotheek en -fiducia. Aandacht voor de faillissementsrechtelijke aspecten is dus noodzakelijk. Er zal nog buitengewoon veel water moeten stromen door de diverse rivieren binnen de Europese Unie, alvorens overeenstemming op dit punt bereikt wordt.³¹

3 Genotsrechten

In paragraaf 2 hebben we de aandacht willen vestigen op goederenrechtelijke regelingen die vanwege de relatie van de grensoverschrijdende kredietverleningsfaciliteiten waarschijnlijk voorwerp van harmonisatie zullen worden.³² Zekerheidsrechten hebben een relatie met het door het EG-Verdrag gegarandeerde vrij verkeer van kapitaal. Hoe staat het echter met de genotsrechten, met name op onroerende zaken?³³ Op het eerste gezicht lijkt het weer voor de hand te liggen om elke noodzaak tot harmonisatie te ontkennen. Het genot van een huisje op Ameland wijkt immers reeds om geografische redenen af van het genot van een huisje in de Italiaanse Alpen of op Kreta. Waarom zouden dan de regels die de genotsrechten op die huisjes regelen dan niet (onder omstandigheden zelfs aanmerkelijke) verschillen mogen vertonen? Opnieuw blijkt echter in het perspectief van grensoverschrijdende kredietverlening enige noodzaak tot harmonisatie, althans tot standaardisering aanwezig te zijn. Want: zal een Duitse *Bausparkasse* bereid zijn om als zekerheid voor een te verlenen krediet een (Euro)hypotheek op een erfpachtsrecht in Amsterdam-Zuid te accepteren? Het lijkt ons onwaarschijnlijk.

Zou het voor consumenten en kredietverleners daarom niet veel gunstiger zijn, indien de typen genotsrechten op Europees niveau zouden zijn gestandaardiseerd, zodat een hypotheekbank in Athene zich kan voorstellen wat de inhoud van een erfpachtsrecht in Amsterdam is? In dit ver-

30 H.G. Wehrens, *WPNR* 1994, p. 171.

31 In dit verband wijzen wij erop dat al geruime tijd wordt getracht in Europees verband een faillissementsverdrag tot stand te brengen. Een in 1980 gepubliceerd voorontwerp zal het niet tot verdrag brengen. Zie o.m. D.H. Beukenhorst, *Het internationale faillissementsrecht*, in: *Het faillissement in de tijd van Molengraaff en nu*, Preadvies van de Vereniging 'Handelsrecht', Tjeenk Wilink, Zwolle 1993, p. 159 e.v.

32 Overigens kunnen ook regelingen van redelijk 'technische' aard tot op zekere hoogte harmonisatie wenselijk maken. Een voorbeeld van een dergelijke regeling vormt o.i. art. 16 sub I EEX. Art. 16 EEX maakt een rechter internationaal exclusief bevoegd, onder meer indien ingeval van het bepaalde sub I een geschil een 'zakelijk recht' betreffende een onroerende zaak betreft. Bij de uitleg van deze regeling is de 'Gretchenfrage' wanneer nu precies sprake is van een 'zakelijk recht'. De antwoorden van de rechtstelsels van de Lid-Staten ver-

schillen aanzienlijk. Meerdere benaderingen van dit probleem zijn denkbaar: uitleg *lege fori*, *lege causae*, *lege rei sitae* of geheel autonoom. Welke benadering de juiste is, kan momenteel nog niet met volstreekte zekerheid worden vastgesteld, hoewel de interpretaties *lege fori* of *lege causae* o.i. als uiterst onpraktisch moeten worden afgestreept. Ook een interpretatie *lege rei sitae* heeft echter een onmiskenbaar nadeel: de scope van de exclusieve bevoegdheid verschilt dan van Lid-Staat tot Lid-Staat. Het meest voor de hand ligt derhalve een geheel autonome interpretatie. Het Europese Hof van Justitie zal dan een eigen Europese definitie moeten geven van het begrip 'zakelijk recht'. Het is vervolgens denkbaar, dat die Europese definitie weer enige invloed heeft op het goederenrechtelijke denken in de Lid-Staten.

33 De genotsrechten op roerende zaken laten we hier vanwege de ter beschikking staande ruimte en de beperkte relevantie in het handelsverkeer buiten beschouwing.

band kan erop worden gewezen, dat ook op nationaal niveau in het recente verleden een tendens tot standaardisering kan worden waargenomen. Het oude BW kende nog de mogelijkheid tot vestiging van een recht van beklemming of een stadsmeierrecht (artikel 1654 OBW). Van de mogelijkheid van vestiging van een dergelijk recht werd echter nagenoeg uitsluitend in de provincie Groningen gebruik gemaakt. Het NBW heeft de mogelijkheid tot vestiging van een dergelijk recht afgeschaft. Indien men zoiets als een recht van beklemming zou willen creëren, moet men zijn wensen in het keurslijf van rechten als erfpacht of opstal persen. In het perspectief van goederenrechtelijke, historisch gegroeide pluriformiteit moge men zulks betreuren. Indien men echter in Maastricht voor een lening een hypotheek op een stadsmeierrecht in Stadskanaal aanbiedt, zal de benaderde bank sterker aarzelen dan wanneer het om een erfpachtsrecht in de vermelde plaats zou gaan.

Een genotsrechtconstructie ten aanzien waarvan de wens tot enige harmonisatie reeds is geuit, vormt het verschijnsel timesharing.^{34,35} Gezien de nauwe relatie die timesharing dikwijls met appartementsrechtsconstructies heeft, leiden harmonisatiepogingen op dit gebied mogelijkerwijze op den duur ook tot pogingen de regelingen op het gebied van het appartementsrecht meer op een lijn te krijgen. Thans bestaan er ten aanzien van de constructie van het appartementsrecht immers zeer aanzienlijke verschillen tussen de rechtsstelsels van de Europese Unie.³⁶

4 Bescherming van derden te goeder trouw en verjaring

Er werd reeds aandacht besteed aan goederenrechtelijke problemen die kunnen optreden indien zaken over de grens worden gebracht. Het

bestaan, althans de waarde van in een bepaald land op die zaken gevestigde zekerheidsrechten kan op losse schroeven komen te staan, als het douanebord wordt gepasseerd. Niet slechts met betrekking tot die zekerheidsrechten is soms discussie mogelijk. Zelfs het antwoord op de vraag, wie eigenaar van de desbetreffende zaak is kan veranderen, indien een zaak naar het buitenland wordt gebracht. Op het eerste gezicht lijkt deze constatering in strijd te zijn met het feit dat de *lex rei sitae* beslissend is voor de goederenrechtelijke posities ten opzichte van een bepaalde zaak in combinatie met het gegeven dat die goederenrechtelijke posities niet veranderen, indien een zaak over de grens wordt gebracht. Indien iemand in België naar Belgisch recht de eigendom van een schilderij heeft verworven, blijft hij eigenaar indien dit schilderij naar Duitsland wordt gebracht, ook al was niet aan alle door het Duitse recht gestelde vereisten voor een geldige eigendomsovergang voldaan.³⁷ Het is dan echter het Duitse recht, dat bepaalt welke voorwaarden moeten zijn vervuld, wil een ander de eigendom of een beperkt recht verwerven. Reeds met betrekking tot de regels betreffende de overdracht kunnen we in dit verband tal van storende verschillen tussen de rechtsstelsels van de Europese Unie constateren.³⁸ Echt spannend wordt het als we gaan kijken naar regelingen betreffende de bescherming van derden te goeder trouw of de verkrijgende verjaring. Beide onderwerpen willen we op deze plaats daarom iets nader uitwerken, mede omdat Nederland wederom een bijzondere positie inneemt bij de materieelrechtelijke beantwoording van enkele deze problemen rakende vragen.

Zoals bekend is het naar Nederlands recht mogelijk, dat een derde te goeder trouw via levering door een beschikkingsonbevoegde eigendom verwerft van een gestolen zaak (artikel 3:86 BW). Naar Duits recht is zulks ondenkbaar. Indien de

34 Zie voorstel van de Europese Commissie voor een richtlijn betreffende de bescherming van de consument bij time-sharing van onroerende zaken, waarover: R.J.A. Arduin, *Timesharing*, diss. VU Ars Notariatus LXIV, Kluwer, Deventer 1993, m.n. pp. 171-178; zie ook de Commissie voor Consumentenaangelegenheden, Den Haag SER 5 februari 1993; vgl. E.H. Hondius, *preadvies*, p. 11. De voorgestelde richtlijn regelt overigens vooral verbintenissenrechtelijke problemen, zoals agressieve handelspraktijken en nauwelijks de goederenrechtelijke kant van de timesharing.

35 Timesharing komt er, kort gezegd, op neer dat een gebruiker, veelal gelegen in een vakantieoord of villa, in juridische of economische eigendom wordt

overgedragen aan een aantal particulieren tezamen, die op grond van hun mede-eigendom elk slechts gedurende een beperkte periodiek terugkerende tijd van de gebruiker gebruik mogen maken. R.J.A. Arduin, *a.w.*, p. 3.

36 Vgl. R.F.H. Mertens, *Appartementsrecht en de wettelijke bepalingen*, diss. Maastricht, Ars Notariatus XLIII, Kluwer, Deventer 1989.

37 Christian von Bar, *Internationales Privatrecht*, Zweiter Band, Beck, München 1991, p. 549; Karl Kreuzer, in: *Münchener Kommentar*, EGBGB, 2. Auflage, Beck, München 1990, p. 2025; vgl. Strikwerda, *a.w.*, pp. 166-167.

38 Von Bar, *a.w.*, p. 549.

belangen van een door diefstal gedeposeerde eigenaar moeten worden afgewogen tegen de belangen van een derde-verkrijger te goeder trouw prevaleren naar Duits recht steeds de belangen van de eerste (par. 935 BGB). Stel nu, dat een in Duitsland ontvreemd goed naar Nederland wordt gebracht en vervolgens hier te lande een dergelijke verwerving te goeder trouw plaats vindt. Daarna komt het desbetreffende goed weer in Duitsland terecht (een dergelijke casus is niet zo denkbeeldig, als men bijvoorbeeld uitgaat van een gestolen auto, waarmee de Nederlandse koper door Duitsland gaat rijden). Zal Duitsland dan de goederenrechtelijke conclusie van het Nederlandse rechtssysteem respecteren? In principe is zulks de consequentie van de toepassing van het *lex rei sitae*-beginsel in combinatie met het respecteren van de goederenrechtelijke rechtspositie ten aanzien van een zaak op het moment dat dit de grens passeert. Elke internationaalprivaatrechtelijke conclusie kan echter door een beroep op de *ordre public* worden doorbroken. Het is goed mogelijk dat Duitsland zulks in zo'n geval zal doen.³⁹

Nog groter is de kans op een confrontatie met een buitenlands beroep op de *ordre public*, indien in Nederland onder de vigeur van de *lex rei sitae* eigendom is verworven door een bezitter te kwader trouw, omdat de revindicatievordering was verjaard (artikel 3:105 in combinatie met artikel 3:306 BW). De kans is trouwens groot, dat ook een Nederlandse strafrechter de civielrechtelijke conclusie niet bepaald in alle opzichten slikt. Verdedigbaar is, dat de door verkrijgende verjaring eigenaar geworden dief zich in geval van vervreemding van het door hem gestolen goed aan heling schuldig maakt en dat ook de koper die weet, althans zou kunnen weten, dat aan het goed een smet kleeft, wegens (schuld)heling kan worden vervolgd (artikelen 416-417bis Sr).⁴⁰

Met het oog op een vrij verkeer van goederen binnen het territorium van de Europese Unie is de

ze goederenrechtelijke disharmonie uitermate onwenselijk. Ook om een andere reden is het echter geboden, dat Nederlandse regelingen beter in overeenstemming met de in het overige Europese buitenland heersende opvattingen worden gebracht.

Na jarenlange discussies is in 1993 een Europese richtlijn inzake restitutie van onrechtmatig naar het buitenland gebrachte kunstschaten tot stand gekomen.⁴¹ Deze richtlijn had in Nederland voor 15 maart 1994 geïmplementeerd moeten zijn.⁴² De richtlijn maakt het mogelijk, dat de Lid-Staat van wiens grondgebied een beschermd cultuurobject onrechtmatig is verwijderd, van de bezitter of houder de teruggave van dat cultuurobject kan vorderen in een procedure bij de bevoegde rechtbank in het land waar het litigieuze goed zich bevindt. De richtlijn bevat tal van goederenrechtelijk interessante aspecten. Op deze plaats kunnen slechts een aantal punten worden aangestipt. Artikel 7 van de richtlijn bepaalt, dat de vordering tot teruggave (op zijn vroegst) pas verjaart een jaar na de datum waarop de plaats waar het cultuurobject zich bevindt en de identiteit van de bezitter of houder van dat goed ter kennis van de verzoekende Lid-Staat zijn gekomen. Dit kan heel lang na de onrechtmatige verwijdering van het grondgebied van die Lid-Staat zijn. Daarbij zij nog aangetekend, dat er ook nog een geruime tijdsspanne kan liggen tussen het moment van verwijdering van het grondgebied van die Lid-Staat en bijvoorbeeld het ogenblik waarop het litigieuze goed werd gestolen. Om evenwel een vordering van teruggave na een buitengewoon lange periode te voorkomen, wordt tevens bepaald, dat de vordering tot teruggave in elk geval verjaart 30 jaar na de datum waarop het cultuurobject op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende Lid-Staat is gebracht. Voor goederen die deel uitmaken van openbare collecties⁴³ of van kerkelijke goederen afkomstig uit Lid-Staten waar deze zijn onderworpen aan speciale beschermende maatregelen

39 Kreuzer, *a.w.*, p. 2031.

40 Deze stelling ontleen wij aan een onlangs afgeronde scriptie van Rob Huyten over gestolen kunstvoorwerpen en de regeling van verkrijgende verjaring in het NBW.

41 Richtlijn van de Raad van 15 maart 1993 betreffende de teruggave van cultuurobjecten die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht (*Pb EG*, L 93/74).

42 Art. 18 van de richtlijn.

43 Volgens art. 1 sub 1 van de richtlijn gaat het daarbij om

collecties die vermeld staan in de inventarissen van musea, de archieven en de vaste collecties van bibliotheken. De desbetreffende collecties moeten eigendom zijn van de betrokken Lid-Staat, een lokale of regionale overheid in een Lid-Staat of een instelling op het grondgebied van een Lid-Staat die overeenkomstig de wetgeving van die Lid-Staat als openbaar wordt aangemerkt en die het eigendom is van, of in grote mate wordt gefinancierd door die Lid-Staat of een lokale of regionale overheid.

krachtens nationaal recht, is de verjaringstermijn zelfs 75 jaar.⁴⁴ Indien blijkt dat het gevorderde goed inderdaad op onrechtmatige wijze over de grens is gebracht — en zulks is gebeurd na 1 januari 1993 — moet de bevoegde rechtbank teruggave gelasten. Wat is nu rechtens, indien het desbetreffende goed zich bevindt in de macht van een persoon die krachtens de *lex rei sitae* (of krachtens het recht van een andere staat op een ogenblik dat het recht van die derde staat voor het desbetreffende goed de *lex rei sitae* was) eigendom heeft verworven. Indien Nederlands recht het toepasselijke recht was, is zulks op grond van de boven vermelde artikelen niet bepaald ondenkbaar. Voor toepassing van de richtlijn is het echter in beginsel irrelevant, of degene van wie teruggave wordt geëist houder, bezitter of eigenaar is. De teruggave moet ongeacht die goederenrechtelijke status worden gelast. Indien een eigenaar moet restitueren, geeft vervolgens het nationale recht van de verzoekende Lid-Staat (dus de staat van wiens grondgebied het goed onrechtmatig werd verwijderd) een antwoord op de vraag, wie eigenaar van het omstreden goed is.⁴⁵ Dat nationale recht hoeft in het geheel geen rekening te houden met het goederenrechtelijke antwoord dat een ander rechtsstelsel reeds had gegeven. Onder omstandigheden heeft degene die een goed moet teruggeven echter recht op schadevergoeding. Artikel 9 van de richtlijn bepaalt dienomtrent, dat de bevoegde rechtbank de bezitter een al naar gelang van de omstandigheden van het gegeven geval vast te stellen billijke schadevergoeding toekent, op voorwaarde dat hij ervan overtuigd is dat de bezitter bij de verwerving van het goed de nodige zorgvuldigheid heeft betracht. De regeling van de bewijslast met betrekking tot die zorgvuldigheid is onderworpen aan de wetgeving van de aangezochte Lid-Staat.⁴⁶ Het ligt voor de hand om te concluderen, dat in elk geval de eigenaar geworden dief of een eigenaar geworden zelder ingeval van toepassing van de richtlijn zonder enig recht op schadevergoeding zal moeten restitueren. De richtlijn doorbreekt de conclusie van het Nederlandse recht in dergelijke gevallen.

De implementatie van de richtlijn bewerkstelligt derhalve, dat de rechtspositie van degene die in het Europese buitenland gestolen voorwerpen bezit, aanmerkelijk kan afwijken van de rechtspositie indien de desbetreffende voorwerpen uit Nederland of uit een niet tot de Europese Unie behorende staat stammen. Een dergelijk verschil levert een systematische inconsistentie op, die correctie behoeft. De door deze Europese richtlijn in de Nederlandse civielrechtelijke rechtsorde te introduceren regeling sluit niet aan bij de belendende privaatrechtelijke beginselen. Wil het Nederlandse privaatrecht met betrekking tot deze problematiek consistent blijven, dan zullen de Europese regels door aanpassing van de belendende Nederlandse regels moeten worden ingekapseld. Indien zulks niet gebeurt, dan blijft de uit Brussel afkomstige regeling als *Fremdkörper* irriteren. Voor de goede orde zij er op gewezen, dat deze inkapseling niet slechts wenselijk is in de Nederlandse rechtsorde, maar eveneens in de rechtssystemen van de overige Lid-Staten. Het komt ons echter voor, dat de aanpassingen in Nederland het meest drastisch zullen blijken te zijn. Onze regeling conflicteert waarschijnlijk het sterkst met de Europese regeling. Mooi meege-nomen is, dat ten aanzien van de zoëven besproken casuïstiek wellicht op deze manier het Nederlandse privaatrecht in betere overeenstemming met het Nederlandse strafrecht kan worden gebracht.*

5 Ten slotte

Uniformiteit van recht is sowieso 'goedkoper' dan divergentie. Daarom streeft rechtsvergelijking in zijn algemeen naar een zo groot mogelijke eenmaking van recht. Binnen de Europese Unie wordt unificatie geïndiceerd door de doelstellingen van de gemeenschappelijke markt. Bij elke discussie over goederenrechtelijke onderwerpen die wellicht in de toekomst door Europese ontwikkelingen zullen worden geraakt, is het van belang om nauwkeurig kennis te nemen van de ontwikkelingen in de andere Lid-Staten

44 Het staat een Lid-Staat vrij om een nog langere verjaringstermijn of geheel geen verjaringstermijn voor deze categoriën goederen vast te stellen.

45 Aldus art. 12 van de richtlijn.

46 Dit is o.i. opmerkelijk, indien degene die moet teruggeven eigendom heeft verworven onder vigeur van een der-

de rechtsstelsel op een ogenblik dat dat rechtsstelsel de *lex rei sitae* voor het betrokken goed was.

* Op 18 maart jl. werd een wetsvoorstel ter implementatie van de richtlijn ingediend bij de Tweede Kamer (TK, 1993-1994, 23 657, nrs. 1-3). Bij het ter perse gaan van dit artikel konden wij nog niet over de tekst beschikken.

van de Europese Unie. Wij hebben in het voorgaande een kort overzicht gegeven van mogelijke knelpunten die de goederenrechtelijke verschillen tussen de Lid-Staten kunnen opleveren. Naar een mogelijke Eurohypotheek is in aanzienlijke mate rechtsvergelijkend onderzoek ge-

daan. Voor de andere door ons aangestipte punten geldt dit niet. Rechtsvergelijkende dissertaties, scripties en andere publikaties over dergelijke goederenrechtelijke onderwerpen zijn derhalve van groot praktisch belang.